

УДК 333.79: 664.8

СТАБІЛІЗАЦІЯ ТА ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК ОВОЧІВНИЦЬКОЇ ГАЛУЗІ В АР КРИМ

Грибова Д.В. – асистент, Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Богдана Хмельницького

Постановка проблеми. Овочівництво в АР Крим є однією з найважливіших галузей сільського господарства. Однак, галузь, що виробляє продукцію повсякденного попиту, раніше була достатньо рентабельною, дійшла до критичного стану.

Складні процеси в овочівницькій галузі призвели до виникнення ряду нових проблем в організації, матеріально-технічному забезпеченні галузі і мобілізації фінансових ресурсів для реконструкції і розвитку виробництва і переробки овочевої продукції.

Виникла гостра конкуренція на ринку овочевої продукції. Регіональний ринок, в нинішній час, насичений імпортною овочевою продукцією, як правило, низької якості, розрахованої на масового споживача, а вітчизняна продукція не знаходить збуту. Втрачені традиційні ринки збуту в Росії та інших країнах ближнього зарубіжжя.

Стан вивчення проблеми. Розгляду економічних аспектів розвитку овочівницької галузі приділяється достатньо велика увага в роботах Бойко В.І., Василенко М.П., Гризенкова В.М., Лукьянченко А.М., Таранова В.В., Умецького Б.І., Федоровой Л.В. Тим не менше, наукова проробка особливостей розвитку овочівництва залишається недостатньою. Це ускладнює практичну роботу. Існує об'єктивна необхідність в теоретичній концепції подальшого розвитку овочівницької галузі, розробці науково обґрунтованих прогнозів розвитку і економічної оцінки ефективності ведення овочівництва. Метою статті є наукове обґрунтування напрямів стабілізації та подальшого розвитку овочівницької галузі в АР Крим.

Результати дослідження. Загальносвітовою тенденцією є випереджаюче зростання цін на закуповувані сільгоспвиробниками засоби виробництва у порівнянні з цінами на продукцію, яка реалізується ними, що зумовлене випереджаючим зниженням в сільському господарстві суспільно необхідних витрат.

В умовах тенденції зниження норми прибутку в сільському господарстві - орієнтація на сферу переробки і реалізації овочевої продукції дозволяє значно підвищити ефективність її виробництва і створити додаткові робітничі місця [3].

На розвиток овочівництва впливає не тільки внутрішнє середовище (система ведення овочівництва), але також і зовнішнє середовище прямого і побічного впливу. Побічний вплив оказують політика держави, соціальні умови, наукове і правове забезпечення, економічні умови і державний контроль. Безпосередній вплив здійснюють: постачальники, посередники, інвестори, споживачі, державні органи влади.

Враховуючи нееластичність попиту на овочеву продукцію (на рівні 0,20-0,25), аграрна політика держави у сфері збуту повинна бути спрямована на те, щоб, по мірі збільшення її виробництва збільшувати обсяг реалізації, що дозволило б зробити попит більш еластичним. Цього результату можна досягнути за рахунок стимулювання експорту.

Проведене дослідження дозволило виділити ринкові, виробничі, товарні і збутові критерії оцінки економічної ефективності овочівництва. Основними з них є: потреба в овочевій продукції, перспективи розвитку галузі, ступінь конкурентоздатності галузі, сировинні ресурси, характеристика овочевої продукції, ціна, реалізація та інші.

Розміщення овочевих культур є досить важливим питанням при плануванні їх вирощування. Встановлено, що від того в якому кластері буде розміщена овочева культура, залежить не тільки якість овочевої продукції, а й рівень її врожайності та показники ефективності їх виробництва.

Результати оптимізації розміщення виробництва овочів в АР Крим вказують на те що збільшення питомої ваги у площі посівів томатів і огірків у першому кластері відповідно на 39 і 13% дозволяє – підвищити виручку в 7 раз та збільшити рівень рентабельності – в 2 рази проти другого кластеру (табл. 1).

Так, з урахуванням запропонованих ознак встановлено, що у першому кластері доцільно розміщувати теплолюбиві культури, томати, капусту ранню та середню, огірки та деякі коренеплоди. У другому – томати пізні, буряки столові, моркву, інші коренеплоди.

В АР Крим не вирішеними залишаються питання: збуту овочів, їх переробки, зберігання, упаковки, постачання високоякісного насіння, добрив, засобів захисту рослин, механізації виробничих процесів, оновлення та обслуговування машинно-тракторного парку.

Таблиця 1 - Оптимізація розміщення виробництва овочів в АР Крим*

Показники	Фактично 2012 р.		Оптимальний план на 2014 р.		Відхилення оптимального плану від фактичного (+,-)	
	кластери		кластери		кластери	
	1	2	1	2	1	2
Величина середнього споживчого попиту на одну особу, кг	134,6	134,6	140	140	5,4	5,4
Питома вага культур в площі посівів (%): капусти	25,7	23,9	24,0	13,0	-1,7	-10,9
томатів	19,2	13,2	39,0	23,0	19,8	9,8
огірків	3,6	6,2	13,0	9,0	9,4	2,8
Валовий збір, тис. тонн	29,5	8,2	35,0	7,3	5,5	-0,9
Витрати праці, тис. люд.-год	1445,5	1139,8	1248,7	1001,6	-196,8	-138,2
Рівень рентабельності, %	14,0	6,7	24,0	12,0	10,0	5,3

*Розраховано автором

В даний час є потреба в створенні асоціації, яка буде сприяти розвитку овочівницької галузі. Асоціація повинна бути створена за участю Міністерства аграрної політики та продовольства АР Крим. Структура управління асоціацією загальноприйнята, тобто вищий орган управління – це загальні збори чле-

нів, колегіальний орган – це рада, керівник асоціації в особі директора. При раді необхідно створити постійні та спеціальні комітети. Спеціальні комітети створюються в разі потреби вирішення певних задач, постійні комітети опікуються поточними питаннями.

Членами асоціації можуть бути підприємства, кооперативи, господарства населення. Для них членство – це спосіб вирішення власних проблем: інформаційних, консультаційних, отримання товарів та послуг, налагодження відносин із партнерами по бізнесу тощо.

Обов'язками асоціації перед її членами є: надання інформаційних послуг, консультацій з питань податкового законодавства, бухгалтерського та податкового обліку з питань господарського права та маркетингу, з досвіду розвитку бізнесу, ведення виробничої та комерційної діяльності, пошук партнерів по бізнесу та вирішення питань з органами влади. Окрім того, досить важливим є вихід на зовнішні ринки для експорту овочевої продукції.

Одним із напрямків розвитку овочівництва має стати розвиток кооперації. До створення кооперативів і кооперативних об'єднань в овочівництві спонукають певні фактори. По-перше, це можливість виходу на вигідніші ринки збуту овочів: за межі республіки, на міжнародні ринки; по-друге, усунення конкуренції між виробниками овочів і водночас створення конкуренції між посередницькими фірмами та іноземним виробникам; по-третє, це розподіл вигод і ризиків.

Кооперативи активно мобілізують внутрішні резерви учасників кооперації на досягнення максимальної ефективності в діяльності кожного учасника кооперативу та членів кооперативних об'єднань. Особливо це стосується створення маркетингово-збутової кооперації. З одного боку, вони забезпечать членам кооперативу гарантію реалізації овочів, з іншого – вихід на більш вигідні ринки.

Головною метою маркетингово-збутових кооперативів має бути ефективна збутова діяльність, яка досягається за рахунок максимально повної експлуатації ринків і продажу овочів за допомогою дослідження поведінки та доходів споживачів; виявлення споживчого попиту покупців на овочеву продукцію, визначення ємності регіонального ринку овочів; сегментування ринку; аналіз інфраструктури ринку; вивчення перспектив розвитку ринку овочів. Для успішної збутової діяльності овочів потрібно розмежувати ринок овочів на окремі сегменти, тобто виділити в ньому групи покупців з віднесенням їх до окремої місцевості чи району.

Закупівля овочів кооперативами має здійснюватися на підставі договорів із підприємствами та господарствами населення. З останніми це допоможе розширити асортимент овочів за рахунок таких овочів, як перець, баклажани, капуста, петрушка, столові коренеплоди, часник, зелені овочеві культури та ін. А крупнотоварні сільськогосподарські підприємства здатні забезпечити виробництво томатів, огірків, капусти, моркви, буряків столових.

Перспективними каналами реалізації овочів можуть бути: продаж овочів ресторанному господарству; реалізація овочів за межі АР Крим в регіони України, де виробництво овочів на одну особу менше ніж у середньому по країні та менше науково-обґрунтованої норми споживання; реалізація овочів у курортні зони; реалізація овочів у країни ближнього зарубіжжя через мережу Internet.

Сегментування ринку овочів може бути здійснено за такими ознаками: економічні, а саме платоспроможність споживачів, інтенсивність споживання, ціна товару; демографічні; географічні ознаки, це концентрація підприємств-виробників та підприємств-споживачів; технологічні ознаки (рівень розвитку технології); поведінкові ознаки, тобто культуронаціональні переваги, статус споживача, привід для купівлі, закупівельна діяльність; особисті рахунки мотивації праці [4, с. 257].

Величину попиту на овочі нами пропонується визначати за функцією:

$$Y = 84,55 - 0,039 x_1 + 54,08 x_2 + 0,03686 x_3, R^2=0,97 \quad (1)$$

де Y – споживання овочів однією особою, кг; x_1 – грошові доходи на одну особу, грн.; x_2 – ціна на овочі, грн./кг; x_3 – соціальні допомоги, грн.

При підвищенні рівня цін на 0,1 грн., грошових доходів відповідно на 100 грн. дозволить збільшити споживання овочів на одну особу в рік проти фактичного рівня на 3,6 %.

Для проведення сегментування ринку овочевої продукції потрібно, по-перше, на підставі оцінки територіальних одиниць визначити їх рейтинг. По-друге, провести кластерний аналіз за рейтинговою оцінкою територіальних одиниць та скласти таблицю рівня розвитку ринку овочевої продукції регіону.

Складовими методичного підходу визначення сегментів ринку реального споживача є обґрунтування системи показників, які використовуються для рейтингової оцінки сегментів ринку, розрахунок рейтингу; ранжування територіальних одиниць за рейтингом.

Складовими елементами методичного підходу щодо вивчення сегментів ринку овочів є мета та завдання; джерела вихідної інформації; обґрунтування системи показників, їх взаємодія; вибір методів аналізу; визначення факторів, які впливають на розвиток ринку; послідовність оформлення результатів та їх оцінка.

Висновки. 1. Встановлено, що на розвиток овочівництва впливає не тільки внутрішнє середовище (система ведення овочівництва), але також і зовнішнє середовище прямого і побічного впливу. Побічний вплив оказують політика держави, соціальні умови, наукове і правове забезпечення, економічні умови і державний контроль. Безпосередній вплив здійснюють: постачальники, посередники, інвестори, споживачі, державні органи влади.

2. Визначено, що одним із напрямків розвитку овочівництва має стати розвиток кооперації. До створення кооперативів і кооперативних об'єднань в овочівництві вказують певні фактори. По-перше, це можливість виходу на вигідніші ринки збуту овочів: за межі республіки, на міжнародні ринки; по-друге, усунення конкуренції між виробниками овочів і водночас створення конкуренції між посередницькими фірмами та іноземним виробникам; по-третє, це розподіл вигод і ризиків.

3. Доведено, що складовими методичного підходу до визначення сегментів ринку реального споживача є обґрунтування системи показників, які використовуються для рейтингової оцінки сегментів ринку, розрахунок рейтингу; ранжування територіальних одиниць за рейтингом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Андрусак Н. О. Економічна ефективність виробництва овочів /

- Н. О. Андрусак // Зб. наук. праць Уманського державного аграрного університету. - 2005. – Вип. 61. – С. 54–59.
2. Катюха Д.М. Економіко-фінансові аспекти та технологічні основи виробництва екологічно-чистої продукції овочівництва закритого ґрунту / Д.М. Катюха // Вісник аграрної науки Причорномор'я. - 2001– №3(12). - Т 2. – С. 156 – 160.
  3. Лебединська О.І. Економічна ефективність овочівництва та шляхи її підвищення в умовах ринку// Проблеми економіки агропромислового комплексу і формування його кадрового потенціалу: Кол. монографія у 2-х тт. Т.2/ За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.С. Мазнева.-К.:ІАЕ, 2000. - С.498-501.
  4. Трачова Д.М. Проблеми ефективності виробництва овочів закритого ґрунту / Д.М. Трачова // Вісник ХНТУСГ. – 2004. – №32. – С. 257-260.

УДК: 338.436:62

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИКІВ

Губін В. В. - Центр економічних досліджень, Одеська національна академія харчових технологій

Постановка проблеми. Найважливішим завданням сільського господарства України є отримання стабільних врожаїв сільськогосподарських культур і виробництво конкурентоспроможної продукції. У сучасних умовах підвищення врожайності - єдиний шлях для забезпечення населення країни продовольством і вирішення економічних проблем. За роки реформ в сільському господарстві суттєво погіршилися фінансові результати виробничої діяльності, знизилася прибутковість галузі. Скорочення бюджетної підтримки сільського господарства в умовах гострого дефіциту власних коштів у більшості сільгоспвиробників призвело до зниження виробничого потенціалу, технічної оснащеності сільськогосподарського виробництва, а, отже, і до зниження врожайності. У системі заходів з розвитку сільського господарства України особливу значимість набуває прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо впровадження високоефективних технологій і технічних засобів для виробництва сільськогосподарської продукції, на основі попередньо проведеного економічного аналізу.

Стан вивчення проблеми. Дослідження, пов'язані з вивченням різних питань інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств, великі, але разом з тим, деякі теоретичні та практичні аспекти даної проблеми на державному рівні в ринкових умовах господарювання вивчені ще не достатньо. Висока актуальність проблеми і дискусійність багатьох питань створення сучасної ефективної системи інженерно-технічного забезпечення аграрних підприємств, викликають необхідність теоретичних і практичних розробок, спрямованих на